

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 15 december 2016

Mål nr

T 2841-15

KLAGANDE

GB

Ombud: Advokat JP

MOTPART

ÅE

Ombud: Jur.kand. EA

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts dom 2015-05-05 i mål T 7325-14

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

GB ska ersätta ÅE för rättegångskostnader i Högsta domstolen med 25 000 kr, avseende ombudsarvode, och ränta enligt lag.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

GB har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla ÅEs talan. Han har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

ÅE har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. ÅE var sedan år 2006 bolagsman i Vattensamverket Handelsbolag tillsammans med CW. Den 20 januari 2011 utträdde ÅE ur bolaget. Som ny bolagsman inträdde GB den 16 augusti 2011. Han utträdde ur bolaget den 20 april 2013.
2. ÅE väckte den 2 april 2013 talan mot GB med yrkande om att denne skulle förpliktas att betala 315 681 kr och ränta till honom. Kravet avsåg dels hans kapitalandel i handelsbolaget per den 31 december 2010, beräknad med utgångspunkt från hans insats och hälften av handelsbolagets ackumulerade resultat, dels ersättning för betalningar som ÅE hade gjort för bolagets räkning. ÅE anförde som grund för sin talan att han hade en fordran på handelsbolaget som uppgick till det yrkade beloppet och att GB, som hade varit bolagsman och delägare i handelsbolaget, var solidariskt ansvarig för

bolagets förpliktelser enligt 2 kap. 20 § lagen (1980:1102) om handelsbolag och enkla bolag. GB invände dels att det fanns en muntlig överenskommelse mellan ÅE och CW om en annan fördelning av vinsten än hälftindelning, dels att ÅE enligt bestämmelsen i 2 kap. 12 § handelsbolagslagen var förhindrad att kräva en bolagsman personligen eftersom handelsbolaget inte var upplöst.

3. Tingsrätten fann att GB inte hade styrkt att det fanns en överenskommelse om avsteg från hälftindelningsprincipen. Vidare bedömde tingsrätten att bestämmelsen i 2 kap. 12 § handelsbolagslagen inte hindrade ÅE att göra sitt anspråk gällande, eftersom han hade utträtt som bolagsman. ÅEs talan bifölls. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

Målet i Högsta domstolen

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i att hovrätten har funnit utrett att ÅE har en fordran om 315 681 kr jämte ränta på handelsbolaget.

5. Frågan i Högsta domstolen är nu om bestämmelsen i 2 kap. 12 § handelsbolagslagen medför att ÅE är förhindrad att kräva GB personligen.

Handelsbolagsrättsliga utgångspunkter

6. En av förutsättningarna för att det ska föreligga ett handelsbolag är att det har träffats ett bolagsavtal. Avtalet bestämmer bolagsmännens inbördes rättigheter och skyldigheter under bolagets bestånd. (Se 1 kap. 1 § första stycket och 2 kap. 1 § första stycket handelsbolagslagen.)

7. Om bolagsmännen inte har avtalat något annat gäller 2 kap. 2–4 och 6–16 §§ handelsbolagslagen beträffande deras inbördes rättigheter och skyldigheter. Här framgår bl.a. att en bolagsman för varje räkenskapsår ska

tillgodoräknas skäligt förvaltningsarvode och ränta på insats. Bolagsmannen har rätt att från bolaget få betalning för dessa poster och för sin andel av ett eventuellt överskott. En bolagsman har även rätt att få ersättning från handelsbolaget för utgifter som han eller hon haft för bolagets räkning. Vad en bolagsman har rätt att lyfta för ett räkenskapsår ska läggas till hans eller hennes insats, om inte lyftningsrätten utnyttjas. (Se 2 kap. 6–10 §§.)

8. I 2 kap. 12 § föreskrivs att en bolagsman under bolagets bestånd inte har rätt att mot någon annan bolagsman göra gällande fordran på grund av utgifter för bolagets räkning, fordran på förvaltningsarvode eller fordran på ränta på insats.

9. Enligt 2 kap. 20 § svarar bolagsmännen solidariskt för bolagets förpliktelser. En bolagsmans skyldigheter i förhållande till bolagets borgenärer är alltså desamma som bolagets skyldigheter. Inträder en ny bolagsman i bolaget svarar han eller hon även för de förbindelser som bolaget har ingått dessförinnan (se 2 kap. 22 §). Om en bolagsman på grund av medansvaret infriar en bolagsskuld har denne rätt att regressvis bli ersatt ur bolagets medel.

Utträde ur handelsbolaget

10. Ett bolagsavtal kan träffas för bestämd eller obestämd tid eller för en bolagsmans livstid (se 2 kap. 24 § första stycket). Är avtalet träffat på obestämd tid kan det sägas upp av en bolagsman när som helst; bolaget ska då likvideras inom sex månader om inte annat har avtalats (andra stycket, jfr 29 och 30 §§). Enligt allmänna principer gäller att en bolagsman får utträda i förtid endast om övriga bolagsmän samtycker till det. (Jfr Håkan Nial och Carl Hemström, Om handelsbolag och enkla bolag, 4 uppl. 2008, s. 231 f. och 236.)

11. När en bolagsman utträder ur ett bolag, som i enlighet med bolagsavtalet eller de övriga bolagsmännens avtal ska fortsätta sin verksamhet, föranleder det i regel att en slutreglering sker och att ett lösenbelopp då bestäms. Om de ekonomiska villkoren inte har reglerats i ett avtal och bolagsmannen inte uttryckligen eller konkludent har eftergett sina fordringar på bolaget, bör den utträdande ha rätt till ett belopp som motsvarar vad han eller hon skulle ha erhållit vid ett bolagsskifte (jfr 2 kap. 30 § beträffande uteslutning av bolagsman). Lösenbeloppets storlek kan bli föremål för domstolsprövning. (Jfr Stefan Lindskog, Lagen om handelsbolag och enkla bolag, 2 uppl. 2010, s. 617 och 637 samt Håkan Nial och Carl Hemström, a.a., s. 233 f.)

12. Handelsbolaget är betalningsskyldigt för det lösenbelopp som bestäms. På grund av det medansvar som följer av 2 kap. 20 § svarar bolagsmännen solidariskt för förpliktelsen. Frågan är då om det på grund av bestämmelsen i 2 kap. 12 § måste ha skett ett skifte och en därpå följande upplösning av handelsbolaget innan en bolagsman som har utträtt kan kräva en annan bolagsman på lösenbeloppet.

Närmare om bestämmelsen i 2 kap. 12 § handelsbolagslagen

13. Enligt ordalydelsen avser bestämmelsen i 2 kap. 12 § fordran på grund av utgifter för bolagets räkning, på förvaltningsarvode och på ränta på insats. Bestämmelsen gäller emellertid för i princip alla fordringar som har sin grund i bolagsförhållandet (se Högsta domstolens dom den 20 juni 2016 i mål T 3593-14 p. 10).

14. Som skäl för att en bolagsman inte ska ha rätt att vända sig mot en annan bolagsman redan under bolagets bestånd angavs i lagmotiven att det i de fall då bolaget saknar likvida medel finns ett önskemål om att frammana försiktighet i förvaltningen och förmå en förvaltningsberättigad bolagsman till samråd med övriga bolagsmän innan bolagsmannen vidtar förvaltningsåtgärder som

medför större utgifter (se prop. 1979/80:143 s. 117). Uttalandena har ansetts vara att förstå så att en bolagsmans fordringar som har sin grund i bolagsförhållandet ska kunna beaktas först vid en slutreglering av bolagsmännens mellanhavanden, dvs. ett skifte, där varje bolagsmans eventuella betalningsskyldighet mot övriga bestäms med hänsyn till bolagsmännens samlade anspråk med avseende på bolaget (se Högsta domstolens dom den 20 juni 2016 i mål T 3593-14 p. 13).

15. Begränsningsbestämmelsen i 2 kap. 12 § gäller enligt ordalydelsen för en bolagsman ”under bolagets bestånd”. Frågan är om det innebär att också en bolagsman som har utträtt måste begära likvidation av bolaget för att, sedan skifte skett, kunna kräva övriga bolagsmän.

16. I ett handelsbolag är emellertid bolagsförhållandet avhängigt det avtal som finns mellan bolagsmännen. Vid en bolagsmans utträde ur ett handelsbolag upphör bolagsavtalet mellan denne och övriga bolagsmän att gälla. Det har ibland uttryckts så, att bolaget inte längre består för hans eller hennes del eller att det skett en partiell upplösning av bolaget. (Jfr Stefan Lindskog, a.a., s. 339 ff. samt Håkan Nial och Carl Hemström a.a., s. 234 f.)

17. Bestämmelsen i 2 kap. 12 § bör tolkas så att sedan en bolagsman har utträtt hindrar bestämmelsen inte att denne mot en annan bolagsman gör gällande fordringar som har sin grund i bolagsförhållandet.

Bedömningen i detta fall

18. Parterna är ense om att ÅE har utträtt ur bolaget. Bestämmelsen i 2 kap. 12 § handelsbolagslagen hindrar därmed inte att han med stöd av 2 kap. 20 § vänder sig mot en annan bolagsman med sina fordringar på handelsbolaget. I enlighet med det meddelade prövningstillståndet är utgångspunkten att ÅE har de fordringar som han har gjort gällande. På grund härav ska hans talan bifallas.

19. Hovrättens domslut ska alltså fastställas och GB ska ersätta ÅE för rättegångskostnader i Högsta domstolen. Yrkat belopp är skäligt.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gudmund Toijer, Ella Nyström (referent), Kerstin Calissendorff, Stefan Johansson och Mari Heidenborg
Föredragande justitiesekreterare: Gudrun Persson Härneskog